

ANCY
TÁRSA
HÁZAI.

Water-
Ara \$2900
fizetéssel,
pedig
havon-
al együtt.
és gáz.

dra megfe-
addeus ut-
ján. Pad-
s villany-
Ara \$3200.
\$500, ha-
tetszés sze

10 szobás

hülten, kü-
tal. Egy jó
levő ház
minden
mmel Del-
gjobb ut-
\$3900, \$600
havonta pe-
örlesztéssel
rtve. Ezen
lett hogy
a rentből
esztethi.

EFN

ép ház a
központi
és pincé-
villany, gáz,
\$1000, \$1000

3 szobás

gjobb utca
pince, fürdő,
stb. Ara
dollar lefi-
könyű ha-
ssel.

DS

pült ház a
után 4 szo-
szoba fent,
központi
dó, villany,
nyörű lottal.
\$800 lefize-
egfelelő ha-
ssel. Aki a
szeretne
az ragad-
alkalmat.

AZ

menen \$1000
zetéssel elő-
eladó. Ha
házat akar,
lődjön.

van aján-
40, 45, 70

130 akeros
eli szomszéd-
órányi uta-
ilon a főuton,
g legelőren-
obb amit ezen
lható.

felvilágosi-
ánkban meg-

ajuk a vevőkö-
vannak háza-
eladási cédu-
k kitéve, azért,
akarnak venni,
rodánkba, lehet,
a ház a ked-
melyet a fenti
bürtetjük.

A MULT HE-
DOTT HÁZAK:
— BICHA
The, \$3200.00.
— SZUJAK
Ave., \$2100.00
— HILL
R. Rouge.
\$900.00

GY JÁNOS
TÁRSA

EB MAGYAR
NFORGALMI
ODÁJA

Jefferson Ave.
K MELLETT.

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Az éhező Ausztria

AUSZTRIA nyomoráról, a Habsburgok népének szenvedéseiről, nélkülözéseiről sűrűn emlékeznek meg a háborús tudósítások. Minden tudósítás, minden vélemény megegyezik abban, hogy az összes háborús országok között, Ausztriában a legválságosabb és legreménytelenebb az élelmezési helyzet. Cyril Brown, a new yorki World levelezője Stockholmból hosszú tudósítást küldött lapjának a kettős monarchia helyzetéről és ebből a tudósításból merítjük a következőket:

Ausztria 1918-dik esztendei élel miszerhiányának az kölcsönöz rendkívül válságos jeleget, hogy a mindennapi élet három legfontosabb élelmiszerében szenved sulyos hiányt a nép: krumpliban, kenyérből és husban. A hiány rettenetes fokát még elviselhetlenebbé teszi az is, hogy ami esekély mennyiség rendelkezésére áll a népnek, az oly silány minőségű, hogy csak túlzással nevezhető élelmicikknek. És Ausztria részére nincs segítség, nem is várhat segítséget; csak saját erejétől, az ideai aratás utánra.

Kétségtelen, hogy Németországban is folyton fokozottabban érzi meg a nép az élelmiszerek hiányát, de a körültekintető gazdálkodás mégis képes mindenkinek juttatni valamieskét. A németek még eltegnedhetnek valahogy, de az osztrák nép már eltegnedni sem képes. Németország még mindig képes különféle ügyeskedésekkel és mesterkedésekkel besoztani a meglévő készleteket és a jövő aratásig egy-egy harapást biztosítani minden embernek. Ausztria nem utánozhatja ezt, mert Ausztriának nincs mit besoztania, nincs egyáltalában készlete, amivel takarékoskodhatna. Németország gondoskodott a szükségletekről, de Ausztria nem tehette ezt, mert ez esztendő első napja óta a szó szoros értelmében, napról-napra él, sohasem tudhatja, mit hoz a holnap. Mind ehhez hozzájárul az a fejtelenség, szervezatlenség, mely minden téren jellemzi Ausztriát. A közéletnek alapja a kenyéradagolás, illetve a lisztadagolás volt. Minthogy azonban se kenyér, se liszt, — az egész alap, mint homokra épített kártyavár, összeomlott. Kenyér dolgában, úgy minőségileg, mint mennyiségileg Ausztria összehasonlíthatatlanul rosszabbul áll Németország-

gal szemben és sokkal rosszabbul, mint a "jól élelmezett" Magyarország. Angliában is szomorú a helyzet, de távolról sem érte el az Ausztria-i fokot. Az osztrák állapotokat csak az oroszországi bolshevikj helyzettel hasonlíthatjuk össze.

Az osztrák élelmezési rendszer nem kenyéradagokat, hanem lisztadagokat állapított meg. Németországban bármilyen gabonát felhasználhat bárki kenyérsüítésre, holott Ausztriában kimondják, minden ember mennyi kenyérlisztet és mennyi más célt szolgáló lisztet kaphat havonta. Ennek a rendszernek hátrányairól feleslegessé vált most a vita, a mikor amugy sines lisztje Ausztriának. A bécsi, pékek mindent elkövetnek, hogy kihasználják a sötét helyzetet. Annyira "vizezik" a kenyeret, amennyire csak lehet és az ilyenformán megtakarított lisztet óriási pénzért adják el azoknak, akik képesek megfizetni szemérmetlen követelésüket. A bécsi rozskenyér csak a legszélsebb túlzással nevezhető kenyérnek: olyan színe és íze van, mint az ugynevezett kutyapogácsáknak, amivel kutyákat etetnek békés időkben. A vizen kívül mindenféle elképzelhető "pótlék" talál helyet a kenyér belsejében. És még az ilyen viszonyok mellett is főképp attól retteg a kormány, hogy még ilyen minőségű kenyeret sem biztosíthat a népnek aratásig.

Magyarország féltékenyen őrzi gabona kincsét és Magyarország sokkal erősebb, minthogy a vérszegény Ausztria megfélemlíthesse. Ettől eltekintve, Magyarország is szüksége van teljes buza és rozs termésére és nem kényszerítheti semmi hatalom arra, hogy többet, mint néhány morzsát szórjon az éhező Ausztriának. Galiciát már jobban kihasználta Ausztria. Galiciában nincsenek gabonakészletek, ha csak nem a leggondosabban elrejtve. Szerbiából nem kaphat olyan mennyiséget Ausztria, mely szóra érdemes, mert ami Szerbiában terem, arra szüksége van az ott táborozó katonaságnak, a szerb népnek és bizonyos mennyiségű gabonát használ fel a sertés-tenyésztés, mely ugyancsak fontos érdeke Ausztriának.

A legnagyobb csalódás Romániában érte Ausztriát. Romániában csak kukoricához juthattak a hódítók és tél idején még ezt

sem szállíthatták el a közlekedési eszközök hiánya miatt. Romániából is legjobb esetben, az ideai aratás után várható segítség. A hódított Oroszlengyelországból nagyon esekély mennyiségű gabona juthatott Ausztriába és az elfoglalt olasz területek csak némj rizs-készlettel enyhítettek a válságos élelmezési helyzetet.

Németország tisztában van Ausztria válságos helyzetével és igyekszik annyira kihasználni, a mennyire csak lehetséges. Segítségét csak sulyos ellenszolgáltatásért biztosít. Azt beszélik, hogy a német hadvezetőség azt követelte, ha Németország gabonát enged át Ausztriának, úgy a monarchia küldjön kétmillió katonát a nyugati határra.

A krumpli-helyzet is az elképzelhető legrosszabb. Az 1917-diki termés után, a kormány megállapította, hogy fejenként heti 3.3 font a hivatalos adag. A tél közepén azonban ezt az adagot 2.2 fontra szállították le. És még ehhez a leszállított adaghoz sem juthat a nép, mert alig kerül krumpli a piacra. Amíg Németország képes népének a napi egy font krumplit biztosítani, addig Ausztria a heti két fontot sem tudja és nem képes helyette semmi egyebet adni a népnek.

A hus kérdésében még szomorubb helyzetben van Ausztria. A belső állatállomány teljesen kiapadt, Magyarország az uzorás féltékenységgel őrzi szarvasmarháit és hihetetlenül magas áron egész kis mennyiséget ad csak hétről-hétre a bécsi piacnak és végül Amerika kiviteli tilalma teljesen megszüntette a husbehozatalt. Amerika szigorú tilalma előtt meglehetősen mennyiségű huszt kapott Ausztria Dániától.

Az osztrák tartományok népe nem juthat rendes húshoz és nagyon megelégedett az az ember, akinek valamiféle kolbász, vagy virstli jut osztályrészül. Magyarország és Horvátország arra kötelezték magukat, hogy minden hónapban 10.000 szarvasmarhát szállítsanak Ausztriának, de egyetlen hónapban sem tartották meg ígéretüket. Magyarország nem szállít huszt Ausztriának, pedig olyan árt kaphat érte, amilyet akar. Jellemző, hogy amíg az Ausztriában tenyésztett szarvasmarhának ára, lábón, fontonként

43 cent, addig a magyarok pontosan még egyszer annyit kérnek, ha már felhajtának néhány állatot Bécsbe. Az árkülömböset azonban a kormány fizeti meg és ugyanazért az árért kerül forgalomba az elsőrendű magyar marhahus, mint az utolsó rendű sovány osztrák marhahus. Ausztriában megkülönböztetik a huszt és az egyiket "union" husnak, a másikat "elsőrendű" husnak nevezik. Azok a mészárosok, akik "union" huszt hoznak forgalomba, nem is vásárolnak elsőrendű huszt. Egész Bécs városában összesen 58 olyan mészárszék van, mely "elsőrendű", Magyarországban importált marhahuszt árusít. A vendéglők csak egyféle huszt használhatnak és ki kell jelenteniük, hogy elsőrendű, vagy union huszt adnak a vendégeiknek. A union husnak ára fontonként 72 centtől 1 dollár 20 centig terjed, míg az elsőrendű husnak ára \$1.80-nál kezdődik és 2 dollár 50 centnél végződik.

Természetes, hogy ilyen viszonyok közepett jelentősen emelkedett a lóhús fogyasztás Ausztriában, különösen Bécsben. A lóhúszékek előtt állandóan óriási tömeg áll és ezren és ezren várják sorukat, hogy lóhúst vásároljanak. A lóhús ára is óriási arányokban emelkedett és a jobb falatok ára fontonként 80 centtől 1 dollár 60 centig váltakozik. A különféle izletes bécsi hurkák és kolbászok teljesen eltűntek a piacról és néha-néha kisebb mennyiségű magyar szalámi kerül forgalomba, fontonként 44 centért.

Ausztriában épp úgy mint Németországban kiadta a kormány a tanácsot: "ha nem juthatsz marhahúshoz, vagy disznóhúshoz, egyél vadat, vagy baromfit". A vadhúsok javarésze is Magyarországból érkezik Ausztriába és ugyancsak drága és ritka. Nyulak ára darabonként, 4 dollár és 50 cent.

Még szédítőbb a baromfiak ára. Magyarországon és Lengyelországban vannak még ludak, de a lengyel lud husa nagyon rossz minőségű és fontonként 1 dollár 50 centért kerül forgalomba. A magyarországi ludnak és kaesának fontja ellenben két dollár 50 cent. Ebből az adatból mindenki kiszámíthatja, mily értéket jelent a háboru negyedik esztendejében egy kővérré hizott magyar ludnak élete.

Fiuk az apjuknál

...

IRTA: ADY ENDRE.

AZ utcák az ember születése előtt kezdődnek, de nem éri végüket az ember a halállal, a mit az öreg Borkonyi sem tudhatott jobban, mint mások. Az öreg Borkonyi régi, nehéz, magyar, falusi eszímáival megkésztet egy kicsit: becammogott, bevénült egy újból világ sáros utcáiba. Az öreg ur, a kit Nagyurnak becézett a környék, úgy képzelte, hogy ő még mindig a régi utcákat tapossa s nagyon esodálkozott. Valójában neki volt igaz, ha esodálkozott, mert az Élet nevezetű városban — vagy faluban? — igazán mintha megbabonáztak volna az utcák. Elindul esöndesen vagy gyorsan, nyugodtan vagy izgalommal az ember s észre se veszi, hogy az utcák átloptak egy másfajta világba. Az utcák kezdődnek ugyan is kezdet nélkül, cserélgetik, változtatják járókelőiket, új és új világokon nyújtóznak által. S az ember, a ki megy, jár, él, néz, csak az utcák sötét, messze, örök torkait látja és csak néha eszmét föl riadtan, hogy ime már nem az ő világában van. Ha fiai, gyermekei vannak az embernek, miként az öreg Borkonyinak voltak, keserűen, de mégis beletörődik ebbe a nagy megcsalásba. S ha falusi ember, magyar eszímás, régi módi Nagyur, akkor sürűn káromkodik is hozzá, a mig csak a szemét be-nem lepi a koldusköny, a köny,

Az öreg Borkonyi két fia egy elhagyta az apját, mintha ez az ur lett volna a legidegebb ember, a kivel találkozniok kellett. Az öreg Borkonyi nem volt sok hurra hangolt lélek, tehát küldte, elég nyugodtan, a tömörked pénz a két fiúnak hónap elsején és sokszor-sokszor hónap-közben is, ha kellett. Fázott, félt, szitkozódott, egyáltalában érteni, egy esőpet megfogni, sőt sejtteni se tudta, mire kell manapság ennyi pénz jólnevel, uri legényeknek. Ő is élt városban, mert völegénységének szép idejét Kolozsvárott töltötte, de neki nem kellett anynyi pénz, holott a völegény-sor is sokra kötelezte. És különben is, miért nem házasodnak a fiuk, mikor már harminc évesek elmultak mindketten és ő, az öreg, valamikor huszonnégy esztendőskorában feleséget hozott. Még jó, hogy meghalt az anyjuk, mert annak talán még jobban tudna fájni a fájdalom s a szeme is hamar záporozott szegénynek. Sirt rögtön, ha nem tudott valamit megérteni s hogyan tudná most érteni a két elidegenült fiát?

A fiuk pedig csak néha-ritkán, látható unalommal kukkantottak le Borkonyra s örültek, ha minél hamarabb visszazaladhattak.

— Legalább ott, fent, Pesten együtt laktok, együtt éltek ugy-e? — kérdezte a szegény Nagyur minden látogatásánál a fiait.

— Mit gondol, apám, — mondotta Ákos, az idősebbik fiu, — nem falu az a Pest s Jenőnek is másképpen illik élnie, nekem is.

Jenő, a fiatalabbik Borkonyi, képviselő volt. Neki nyilván másképpen kellett élnie, mint a bátyjának: ő hotelben lakott. Ákos pedig több volt, mint Jenő, ur,

csak ur, becézett, kedves, előkelő, szerethető ur, a kinek külön, uri lakás dukált. Az öreg Borkonyi állott a fiaival s e furcsa esodálkkal szemben, gyámoltalanul, csalóka utcák közepén, még káromkodni is későn jutott eszébe. Csak látná őket közelebből, az életüket, de Pesten ő hiába látogatta meg őket, mert ott semmit se látott. Beszállásolták egy pompás fogadóba, ebédre, vacsorára vitték, színházba, fölszarmazott, rokon, uri családokhoz s az öreg Borkonyinak már a harmadik napon szédült a feje. Ő is örült, mint a fiai, ha Borkonyról elutazhattak, örült, hogy a feje nem szédült s hogy megint a falujában lesz, a hol mégis csak jobban tudott tájékozódni. Itthon elrejtőzött a Nagyur, tiz szobája volt hozzá, vagy koesiba ült és dühös siránkozással hordatta meg magát a birtokon. Itt, csak itt, egy tagban, szép, áldott, régi, jó hatezer hold föld, minden talpalatnyi belőle hü, mint az édes apa.

Az öreg Borkonyi hirtelenül ravaszra adta akaratlanul vén fejét, a mikor már tulságosan, gyermekesen sokat busult. Levelet irt a fiainak, hogy ő a végét érzi s itt jön az utolsó nyár, az ő utolsó nyara, adjanak neki ebből a nyárból legalább egy hónapot a fiuk. Jöjjenek haza, de úgy, mintha igazán hazajönnének, Sváje vagy Osztende helyett, hivjanak vendégeket. Borkonyi esodaszép, az erdők hüsek, a Szamos fölér egy álmos tengerrel, a kert pompás, az öreg kastély kiöltözödött.

A fiuk keserves tanácskozások után elhatározták, hogy haza muszáj jönniök, haza fognak jönni s évődtek egymással.

— Borkonyra aligha hozhatod el a valóban pompás kis Józsa Etát, — esufolódott Ákos az öcsesel, a képviselővel.

— Igenis elvihetem, — válaszolta kacagva Borkonyi Jenő, — olyan uriaszony édesanyja van Etának, a kivel akárhova el lehet menni, tudod.

S a fiuk megírták, hogy örömmel jönnek, bár ők már eligérték ezt a nyári hónapot, de tudnak a dolgon valahogyan segíteni. Jenő bejelentette a vendégeit, özvegy Józsa Zsoltné és a leányát, Józsa Etát és Ákos is a magáét, Kály Miklóst és a feleségét.

Tartoztak is félig-meddig ezzel ennek a négy embernek, akik egy kicsit már valósággal a Borkonyi család tagjainak érezték magukat. De nyugtalan volt mind a két fiatal Borkonyi még azután is nyugtalan, a mikor az öreg ur, a szegény Nagyur levele, megérkezett. Nagy tisztelettel üdvözölte levelében, jövele az öreg Borkonyi a fiai vendégeit, jöjjenek Borkonyba, mintha haza jönnének.

Próbált régi, magyar, falusi ember szokása szerint a familia-nevekről eligazodni az öreg Borkonyi: milyen Józsa, micsoda Kály? No, majd megvállik s az öreg, bus ember egészen meglepődött a nagy, buzgó vendégvárásban s vele együtt egész Borkony megfiatalodott.

— Ezt a Jenőt még csak értem, — töprengett s elég vidáman töprengett az öreg ur, — az az Eta okvetlenül pompás leányzó lehet”. “De ezek a Kályék hogyan jönnek Ákoshoz”, — s nem adta volna sokért, ha egy leány jönne Borkonyára az Ákos vendégeivel is. S az öreg ur vidáman topogott régi, magyar, falusi eszímáiban, mintha ismerős utcán járna. S akkor is nagyon örült, a mikor a két ócska hintót, melyet eléjük küldött, meglátta messziről közeledni. El nem vette az öreg ur édes kedvét, nyájasságát, hogy a fiukat még satnyábbaknak, öregedőbbeknek látta, mint a multkor. Ő piros volt s haesak nem busult, ragyogó szemü, a haja fehér-fekete, szakálla, bajusza is. Mi éri ezeket a gyerekeket ott fent, Pesten, hogy ezek majdnem gyermekkorban megsárgulnak s elhullatják a hajukat? A fiuk kissé zavarodottan, de nagyon figyelmesen segítettek a vendégeiknek s vezették őket az apjuk elé. Kály ur nagyon elegáns, komoly, sőt komor szakállas ur volt s a felesége egy alig husz esztendőskorú tündér. Özvegy Józsa Zsoltné méltósággal, mely izgató kacérságot leplezett rosszul leplezve, szállott ki a hintóból. Józsa Eta pedig aranyos szökeségével, rózsás arcával, nevetésével úgy ugrott az öreg Borkonyi elé, mint egy váratlan, fiatal öröm.

Oh, ez szép nap volt, éjszakába lopózó, fölséges szép, falusi nap, tele izgatottsággal és örömmel.

Talán az volt a szerenese, hogy a sok izgalom, esemény elálmósította a szegény Nagyurat. Még a Józsa Eta kicsi, csengő hangja, mert Eta énekelte is vacsora után, megtüzesítette s megkönnyesítette a szemét. Azután karonfogta a tisztartót, a ki majdnem olyan öreg ember volt mint ő s aki velük vaesorázott.

Mig a szobájába ért, megjött álmosan is a hangja az öreg urnak s majdnem nótázva mondogta, egyenesen a tisztartó fölébe:

— Micsoda leány ez az Eta, de látszik az anyjáról is, mert az se lehetett utolsó leány a maga idejében. Az asszony, az a Kályné, az talán még különb, de kár, hogy asszony, a teremtesít.

A tisztartó, az öreg Dénes, alig tudta elnémitani s szobájába vezetni a Nagyurat, a szegény

öreg Borkonyit. S a Nagyur azal aludt el, már ébren álmodni kezdte, hogy neki két esodaszép menyé van s öt-hat, unokája, édes, pici, apró jószágok.

Három nap mulva — s a napok olyanok, mint a csukott függöny szobák — az öreg Borkonyi kint, a földéken sétált nyögve, roska-dozva Dénessel, a tisztartóval. Az öreg Dénes próbálta támogatni, vigasztalni, de a szegény Nagyurral nem lehetett beszélni.

— Ne beszéljen, hiába beszél. Dénes, vén számár maga is, épen olyan, mint én voltam. Én figyeltem két napig — hamarabb is észrevehettem volna — Dénes, fiam, itt csunya dolog történt. Az a Kály mindig arra igyekezett, hogy a felesége és Ákos nyugodtan együtt lehessenek. Az a kis szöke tündér, az az Eta, az Is-tenboecáss, még talán színész is lehetett.

Az öreg Dénes iparkodott, hozogatta a vállait, beszélt, dűnyöngött, de a Nagyurral nem lehetett birni:

— Ne számárokodjék. Dénes, én látok mindent, ezekből én sohse kapok menyeket.

És ezt olyan rettenetes fájdalommal mondta az öreg ur, hogy a fiai hahotázta volna, ha hallják.

— Holnap megebédelünk s a fiuk és a vendégek ki fognak koscsizni. Engem vigyen azalatt egy parasztszékér lopva ki a szőlőbe, a szüretelő házba. Ha majd ők hazaérkeznek, mondja nekik, hogy elutaztam vagy meghaltam, a mit akar. De abban a házban, a hova én a fiaim anyját hoztam, az én fiaim nem mulathatnak olyan nőkkel, a kik nem lesznek a feleségeik.

És megint olyan fájdalmasan mondta ezt az öreg Borkonyi, mintha már az is fájna neki, hogy ez a két nő se az ő fiainak a felesége.

Igy történt, még délután elbuszultak a fiuk és vendégeik s egyéb baj nem történt. Afelől szinte nagyon is biztos volt az öreg ur, hogy az ő kopaszodó fiai nem követnek el már szármárságokat. Nem haragudott azonban senkire és semmire, csak az utcákra, a melyek őt olyan helyre vezették, a hol sem a házakat, sem a szokásokat nem ismeri.

HA MOST fizet elő a Magyar Hirlapra, megkapja még az 1918-dik esztendőre szóló pompás kiállítású, példátlanul értékes és gazdag tartalmu NAPTÁRUNKAT.

A Magyar Hirlap előfizetési ára:

Egész évre két dollár, fél évre egy dollár.

Canadában egész évre 3 dollár, fél évre \$1.50.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

2227 W. JEFFERSON AVE. DETROIT, Mich.

L
DOROSMAY I.
rán elhun-
nak élet-
tes. A sorsa külön-
is éppen példátlan-
rágaiból életében
első koszorut má-
ra tette le az el-
tanár tragikus
Egy tüzeset alk-
a lángokban áll-
bennrekedt két k-
mentse. A ment-
sikerült is, de
mentő elpusztult
ugrani, reázuhan-
a boldogtalan er-
veszett.

Sokat irtak r-
koriban történt,
tekintélyű kriti-
a kezébe került
verseskönyv, a
ján Dorosmay I.
Elolvasta a kön-
talan Szerelem-
megjelenése óta
tendő alatt nm-
rab, két hónap-
madik kiadást
egyszerű daloes-
de tele igazság-
szökött a szem-
és a boldogtalan
a magáénak is-
nyi.

Hogy kihez-
naszos és isten-
nethez meg tud-
Zetten báróék
és egypár meg-
rőla, hogy s-
Livia bárónő
ménytelen szer-
gondolatnak
hogy a dugaz-
az öreg Zette
vagyonát és a
szegény kézm-
a leányát: de
tellen pár let-
tanárjelölt es-
szeplosareu é-
tásában felsze-
via bárónő p-
teremtés, szép-
sen ekszcentr-
aránt föltün-
gével és a h-

A többit a
kiokoskodni.
bánatával e-
hogy ott a
enyhülést. E-
szik, feledni
vánvaló, hog-
ab az egő h-
egyetlen szá-
kis gyereket
szakadt lob-
getett, hane-
lángokat, a
vét emészte

A kései
hogy pótolj-
ujságokban
szu cikke-
may István
rendkívül t-
köteles tan-
megyébenél-
pedig em-
gyászünne-
dóban.

Ennek a
talmasabb

LIVIA

IRTA: SZÖLLŐSI ZSIGMOND.

I.

DOROSMAY Istvánnak, a korán elhunyt fiatal poétának életútjának elégé ismeretes. A sorsa különös volt, ha nem is éppen példátlan. A dicsőség virágjából életében nem kapott. Az első koszorút már csak sírhalmára tette le az elismerés. A fiatal tanár tragikus módon halt meg. Egy tüzeset alkalmával berohant a lángokban álló házba, hogy a bentrekedt két kis gyermeket kimentse. A mentés az ablakon át sikerült is, de maga a hőselkü mentő elpusztult. Mikor ki akart ugrani, reázuhat az égő tető és a boldogtalan ember a lángokban veszett.

Sokat irtak róla és éppen akkoriban történt, hogy egy nagytekintélyű kritikusként valahogy a kezébe került egy vékony kis verseskötet, amelynek a tábláján Dorosmay István neve állott. Elolvasta a könyvet és a Boldogtalan Szerelméből, amelyből a megjelenése óta eltelt négy esztendő alatt nem kelt el husz darab, két hónap múlva már a harmadik kiadást nyomták. Apró és egyszerű daloskák voltak benne, de tele igazsággal és szívvel. Könyv szökött a szemébe, a ki olvasta és a boldogtalan költő fájdalmát a magáénak ismerte el valamennyi.

Hogy kihez íródtak ezek a panaszos és istenítő dalok, nem volt nehéz megtudni. Dorosmay István Zetten báróknál nevelésködtött és egy pár meghitt barátja tudta róla, hogy szerelme oltárának lángjai a ház egyetlen leánya, Livia bárónő felé lobognak. Reménytelen szerelem volt ez. Még gondolatnak is vakmerő volt, hogy a dúsgazdag selyem-báró — az öreg Zetten selymen szerezte vagyonát és a bároságát — egy szegény kézműves fiának odaadja a leányát: de különben is lehetetlen pár lett volna belőlük. A tanárjelölt esőndes, ábrándos fiú, szepőlő és ritkahajú, a tartásában félszeg és bátortalan: Livia bárónő pedig egy fejedelmi teremtes, szép, hű és meglehetősen ekszcentrikus lány, a ki egyaránt föltűnést keltett a szépségével és a hőbortjaival.

A többi aztán nem volt nehéz kiokoskodni. A szerelmes poéta bánatával elvonult a vidékre, hogy ott a hivatásában keresen enyhülést. Elnémult, de úgy látta, feledni nem tudott és nyilvánvaló, hogy mikor berohant abba az égő házba, nem az volt az egyetlen szándéka, hogy a bérlő kis gyerekeit megmentse. A rászakadt lobogó elem nemcsak égett, hanem oltott is. Másfajta lángokat, a melyek a poéta szívet emésztették.

II.

A kései elismerés rajta volt, hogy pótolja a mulasztásait. Az újságokban és a szemlékben hosszú cikkek jelentek meg Dorosmay Istvánról, egy fiatal, de rendkívül törekvő modern tudós köteles tanulmányt írt róla, a megyéjébéli egyetemi ifjak köre pedig emlékeztetének szentelt gyászünnepet rendezett a Vigadóban.

Ennek az ünnepnek a leghatalmasabb szennációja egy ra-

gyogó szépségű, talpig gyászba öltözött leány megjelenése volt. A Liviáé. A költő eszménye megjelent ott, a hol a dalnok emléket ünneplik. Az arca halovány volt, a szeme nedves fényben ragyogott. A dicsőséges bánatnak valami csodás kifejezése tükröződött az arcán. Az emberek meglepetten, megindultan és föllekesülve tekintettek rája.

Az ifjuság, a melyből a közönség zöme itélt, meghatottan nézte ezt a váratlan és gyönyörű hódolatot, a melylyel az ideál a poétának adózik. A fiatal, de törekvő tudósok igen szerencsés ötlete volt, a mikor az emlékszedbe belerögtözött egy új részletet, a mely a költő ideáljáról szólt, a ki mint Mózes a vizet a sziklából, a költő lelkéből a gyönyörű énekeket fakasztotta, a melyeket ime szomju lélekkel élvezünk s a melyeken megenyhülünk.

A taps döngött, mint az ézengés és a Livia szép fekete szeméből nagy könnycseppek esordultak ki. Valósággal az ő ünnepévé lett az ünnep és az áradó magasztalás hangján beszéltek mindenfelé az előkelő szép leányról, a ki a költő szerelmes szívének oltárképe volt és a ki most a dalnokért özvegyi gyászt öltött.

III.

Csak egy ember nem osztozott ebben a magasztalásban, Milinszky gróf. A mi különben nagyon is érthető. A szép bajszu lengyel a leghüségesebb udvarlója volt Liviának. Kitért mellette tüzön-vizen, esztendőken és szeszélyeken keresztül. Udvarlója, lovagja és bolondja volt egy személyben az ideges és elkapott leánynak: a ki egy vásott gyerek kegyetlenségével játszott a szöke óriás érzéseivel. Hol biztatta, hol meg kétségbeejtette, de állandóan maga mellett tartotta.

A lengyel bosszus hangon vonta kérdőre a leányt:

— Hát ez micsoda új szeszély már megint?

Livia komoran nézett rá:

— Nem értem.

A gróf Livia fekete ruhájára mutatott.

— Kit gyászol?

A leány idegesen válaszolt:

— Bizom az elmésségében, hogy kitalálja.

A gróf szája körül gonyos vonás húzódott:

— A poétát, ugy-e? — mondta maliciózus hangon. — Ennek a kitalálására az én korlátolt elmésségem is elegendő, de azt már nem igen tudom megfejteni, hogy miért?

Livia gyilkos tekintetet vetett a grófra. A lengyel azonban meglehetősen kuruc kedvében volt és rendületlenül folytatta:

— Nos, igen: nem tudom, hogy miért? Én még emlékszem arra a szegény keszeg legénykére és emlékszem arra is, hogy nem egyszer neveltünk együtt a félszegségem. Nagyon jól tudom, hogy ha ön csak sejtette volna is, mi lappang annak a jó fiúnak a szívében, kidobták volna innen a boldogtalan, mint valami eszelőst.

Livia szenvedélyesen vágott közbe:

— Kiváncsi vagyok, mire alapítja ezt a föltevését?

A gróf vállat vont.

— Ugyan csak nem fogja azt mondani, hogy szerelmes volt abba a filozofterbe!

A leány egy pillanatig hallgatott, aztán komolyan s bizonyos melegséggel mondotta:

— Ezt nem is mondom, mert akkor hazudnám. Hisz én nem is ismertem Dorosmay Istvánt. A ki én ismertem, az csakugyan egy félszeg és gyáva kis filozofter volt. De most ismerem és értse meg, egész lelkemmel gyászolom. Elolvastam a verseit, ezeket a csodálatos és megrázó valóságokat, most hallom az igazi hangját és most látom az igazi alakját. És szerelmes vagyok bele s gyászolom és úgy érzem, hogy a ki ilyen ember szeretett és a ki így szerettek, mint ő engem, annak nem lehet más hivatása, mint hogy híven őrizze emlékét. Ez az én kötelességem és hűségem.

A gróf kimeresztette a szemét. Valami olyat akart mondani a leánynak, hogy: beteg! De lenyelte és fojtott indulattal mondotta:

— Szeszély, de veszedelmes szeszély. A halottakkal bajos megküzdni, mert a halottak tökéletesek. De meg kell mondanom a véleményemet, ha meg is neheztel érte. A mi most eszelepszik. Livia, azt hiúságja diktálja. Ez a furesza gyász a hiúságának a hangszere, a melyen himnuszokat játszat, a maga dicsőségére. De vigyázzon, a halottak se túrnak el mindent!

A leány arca vérvörös lett. Felszökött a helyéből és lángoló gyűlölettel mérte végig a görömbölyt. Egy pillanatnyi szünet után egészen elváltozott, majdnem érdes hangon szólalt meg:

— Milinszky gróf, azt hittem, hogy az ön bucsuzása udvariasabb lesz.

A lengyel elsápadt. Szótlanul hajította meg magát és ment. Az előcsarnokban találkozott a törekvő ifjú tudóssal. Ez egy új Dorosmay-tanulmányának kéziratát szorongatva a kezében, a mit az egyetemen óhajtott volna elmondani, mint — próbaelőadást.

IV.

Livia valóságos lelkesedéssel teljesítette azt a tisztelet, a melyet hivatásul fogadott. Akadtak maliciózus emberek, a kik elnevezték a dicsőség özvegyének: de általában valami legendás hódolat vette körül gyászruhás alakját. A kegyelet és hódoló ünnepek sora nem ért véget és Livia ott volt valamennyin és a hódolatból pazarul kijárt neki is. Verseket irtak erről a regébe való hűségéről, erről a csodás pietásról, a mely ki nem fogyott a maga szép és megindító kifejezéseinek változatosságából. O Dorosmay István nádtetejű szülőházát emléktábla díszítette, sirja feje fölött márvány-obeliszk ragyogott. Ezeknek az elhelyezése természetesen nagy ünnepek keletében történt, a melyeken mindig ott volt Livia is és a lelkesedés virágokat szórt a lába elé.

V.

Alig mult egy esztendő és Dorosmay István új meglepetéssel ajándékozta meg az irodalmi világot. Egyik volt kollégája az elhunyt költő hagyatékában egy, kötetnyi verseskötetet talált. Ez a gyűjtemény könyvben Uj élet cím alatt jelent meg és sikeres fölülmulta a Boldogtalan szerelemét.

A kiforrott nagy tehetség tökéletes munkája volt minden dala, azok is, a melyekben aköltő háláját zengte a magánynak, a mely megtanította a feledésre, de még inkább azok, a melyekben új, boldog szerelmét énekelte a kékszemű széke leányhoz, a ki nek a mosolya haldokló lelkét újra életre keltette. Egy igaz és dalos léleknek őszinte és tiszta megnyilatkozása volt minden egyes költemény és az emberek nem tudtak betelni velük. . .

...Livia egy rettenetes ütés fájdalmát érezte a szívében. Egy megesalt asszony dühe, szégyene és fájdalma izzot a lelkében. Ugy érezte, hogy gyalázatos árulást követek el rajta és pedig, a mi a leggyötrelmesebb volt, olyan helyen, a hová a bosszu ereje már el nem ér. Szégyelte magát, kétségbe volt esve, a szeméből nehéz és igaz könnyek hullottak és órák hosszat ült összerokadtan, mozdulatlanul.

E szomorú elmélyedésből a társalkodónője verte föl. A vén kisasszony egy újságlapot tartott a kezében és lelkendezve mondotta:

— Mit szól ehhez, bárónő?

Az újság hírei közt az volt, hogy Milinszky gróf, a ki néhány hónappal ezelőtt utazott el Budapestről Itália kék ege alá, Rómában jegyet váltott egy igen dalamos és igen hosszú nevű olasz heregekisasszonnyal.

Liviának valami különös, torz mosoly ült az ajka köré:

— Ah, ezek a férfiak!... — sziszegte halkán és összerázkódott a megvetéstől.

Egy nógrádmegyei nagy gazdaságban szolgált egyszer valami réngeteg sok prédikátumos ispán. Valaha maga is sok földnek volt az ura, de a sok föld elusztott alóla és ő kénytelen volt beállani ispánnak. A régi dzsentri-allűrjeiből azonban nem engedett szemer nyit sem, konokul ragaszkodott a címeihez és ha a bérlő-urasága elé négy lóval kihajtatott a vasúthoz, olyan pózzal dőlt hátra borkabátjában a kocsiában, mint ha még mindig volna ötezer hold földje egy tagban.

Egyszer megérkezett a vasuton a földbirtok ura: Wohl Hermann, aki roppant szerény, egyszerű ember volt és a vasutról gyalogszerrrel igyekezett a bérlője kastélya felé. Szembetalálkozott a négyes fogattal, amelyet élébe küldtek a vasúthoz. Benne ült az ispán, akit nem ismert.

Egy ácsorgó parasztyerektől megkérdezte:

— Mondd üsem, ki ez az ur? Amire a gyerek valósággal áhítottal felelt:

— Ez kérem, a tekintetes Wohl Hermann ur nagyságos bérlőjének a méltóságos ispánja!

Öt esztendő

URASÁGOT Halmagy környékén réges-régen temethettek el szebben, mint ahogy a mult hétfőn megeselekedtek azt az uzoni báróval. A megye központjából a halott-eltakarító részvénytársaság föltelegrafált különösen pompás dekorációért a fővárosba, feketébe öltöztették az egész kastélyt, még a jegenyeket is a hosszú ut mellett a nagy lépesőig, s roppant sok, némelyek szerint hatvan, mások szerint pedig százhatvan gyertya égett nagy tűzbokorban a kiesi koporsó körül, amiben álmós mosolygással, valamiképp nyitott szemhéjai közül a kezébe adott feszületre hunyorgatva feküdt a báró. A kik ismerték, megdöbbenek, hogy valami rossz tréfa az egész haláljáték. A bárónak esepet se volt szürkébb, fáradtabb és gyönyösebb az arca, mint rendesen s a mint a sok gyertyaláng körülte remegett, néha még úgy tetszett, mintha megmozdulna.

Pedig hát egész rendesen meg volt halva. Nem valami feleser, hanem nagytudományu professzor doktorok kezekedtek a felől, hogy ez esetben nem hiányzik a halálból semmi.

— Hogy tán nem egészen komolyan mutatkozik az eset, az ne agyassza a méltóságos bárónét, — mondotta az egyik. — A méltóságos báró ur annak rendje és módja szerint költözködött ki ebből a világból.

Két napig gyülekezett mindenfelől a sok gyászos ember. A kastély kiesi volt arra, hogy befogadja valamennyit. Egy részüket egyenesen az ispanhoz, erdészhez, meg a paphoz vitte az állomásról a kocsit s utoljára az özvegynek is éppen csak egy szobája maradt. Ebbe hordták föl a sok nagy skatulát, gyászos ruhákkal, kalapokkal és a szegény gyászos szép asszony folyton nagy tükrök előtt rendeztetette be magát a szobalányaival a gyászra. Nem ment könnyen.

A fekete sehogy se illett a szökéséhez. Legalább ő azt hitte és pár rosszul sikerült köntöst foszlányokban tépett le magáról. A kalapokat skatulástól vágta a szegény pesti kisasszony fejéhez és a végén, miután sirva kért bocsánatot mindenkitől, zokogva panaszkodta el a mindent tudónak és mindent látónak, hogy megölik őt is ezzel a gyászszal, hogy valamire való ruhát nem tudnak ráadni, amiben emberek élhetnek. A sirás végigrezgett a szobákon és a gyászos nép megindultan vette tudomásul, hogy a bárónénak mennyire fáj a vesztesége.

Végre is lett, ahogy lett. Akadt a sok között egy dusan esipkézett gyönyörű szép ruha, amire nagy fekete tollas és piaci, némileg zöldesbe játszó folyondárral körülfutott kalap járult. Ezt föl lehetett venni. A szép szöke asszony megbékült mindenkiel és végre a két napi szólófájdalom után lelibeggett a nagy ebédlő terembe, a ravatalhoz. Csendes áhitattal állott félre előle a gyászos gyülekezet és néztek, mint a szentet. A dus feketesség alól egy picit, talán egy vonalnyira fehér esipke világitott ki, ahogy a menethez föl

volt készülve, a kalap alól meg a szöke haja omlott elő. Az egész nagy gyászból pedig kimosolygott az arca, bánatosan, szeliden és megbüvölte az egész nagy gyülekezetet. Éppen akkor érkezett meg postán az a koszorú, amit a fővárosból küldtek az özvegy gyászának némi szerény tolmácsolására. Két esodálatos nagy cipruság egymásba fonva s rajta széles nagy fekete szalag. A szép asszony maga vette ki a skatulából a koszorút s letette a koporsóra.

Ahogy ezt az egyszerű kis udvarias formát elvégezte, összesüggött a sok gyászos ember, de különösen az asszonyok:

— Milyen elegáns... Hogy fogta, hogy vitte, aztán meg a hogy odatette...

Aztán megtörtént a temetés. Hat táncra kívánczó feketét fogtak a kocsiba, amire a könnyű kis koporsót föllodították az emberek s énekszóval indult el az udvarból a gyülekezet. A környékbeli kántorok, mintha versenyt rendeztek volna, roppantul nyújtották a verseket és szörnyen magasan énekeltek, közben dunnyogva hadart bele latin szavakat a pap az énekbe s lassan-lassan egyhangu mormogás lett az egész sok mindenféle hangból, amint elhagyta a menet a főutat és fölfelé haladt a kis sáros utcán a temető felé. Otthon a kastély faláról apránként leszedték és egy szintén fekete szekérra rakták a dekorációt s amint ez már szokás ilyenkor, egy vaslapáton parázsra hintett cukorporral füstölték ki a szobákat. Attól erős, émeltyős szag lett az egész házban. Mire ezt a füstöt kifújták a szelek az ablakokon jobbra-balra, már leszedték a ház tetejéről a zászlót is, helyre állították a butorokat és ahol egy negyedórával ezelőtt még a szép nagy ravatal volt, hosszú asztalt nyújtottak végig és teríteni kezdték vacsorára.

A szép szöke asszony fenn az emeleten az ablakhoz állott és kibámult a nagy világba, amelyet éppen most készült elhagyni a nap. Messze, messze, ott ahol a föld legömbölyödik, nagy, köröskörül tüzpáras udvarban uszva sülyedt le a világosság meg a meleg izzó gömbje és a jegenyék árnyéka egészen ráfeküdt a házra, mint valami hosszú, fekete zászlórúd, a miket még ottfelejtettek. A faluból békeséges kolomp hangzott fel s esendesebb, enyhébb lett a levegő, a mint megszünt benne az örült tánc, amit a porszemek milliárdjaiból vert föl a nap forrósága. Az ablak párkányára ereszkedve esendesen várta a maga idejét egy kis fehér, feketepettyes éjjeli lepke, a sok szines, kacér pajtás pedig nyugtalanul ide-oda röpöködvé kutatót lenn a rózsák között éjjeli szállás után.

Valahonnan messziről nyers füstöt hozott a szél, pásztorfüstöt, a mi más, mint a jól neki készült gazdaemberé, lenn jár a földön és barátságosan ölelgetzik. Az ég tulsó felén megjelent az éjszaka lámpása, a pufók, mosolygó képű karikatúra és hűvös esti szelet hozott magával. A szép szöke asszony fázni kezdett.

Mire pedig az első kocsik befordultak a temetésről az udvarba, éppen nyolc órára harangoztak a kisebbik haranggal.

Lenn a nagy szobában asztalhoz telepedett a sok vendég. A báróné leizent, hogy csak érezzék jól magukat, neki a feje fáj. A vendégek egy kicsit sajnálkoztak, azután azonban hamar belejöttek a vacsorázó kedvbe, mert hát hiszen úgy van az rendben, hogy a bánatos özvegynek fájjon a feje. Ennyire legalább számíthat az ember, hogy ha meghal. Erről később beszéltek is, amikor már ittak is egy kicsit. Mikor pedig egészen este lett, a fiatalok, akik lenn ültek az asztal végén, betették az ajtót meg az ablakokat és esendesen, hogy valahogy meg ne hallják fenn a szobában, dudorászni kezdtek szép szomorú nótákat, éppen alkalmasakat a mai naphoz. Olyan volt az egész, mint a méh zümmögése, éppen csak hangulat. Némelyiknél megemlékeztek a megboldogultói is:

— Ezt szerette. Szívesen huzatta. — Mástkülönbön pedig úgy nekikészülődtek a vacsorázásnak, hogy úgy látszott: reggelig is el-tart a tor. Ki-kirobogott a kapun egy-egy kocsit az asszonyokkal, lányokkal, a férfiak pedig neki-könyökölték az asztalnak és busultak. Cifra huszárok jártak körül sok drága jó borral s töltöttek szorgalmasan, amit az urak azzal köszöntek meg, hogy érdeklődni kezdtek a sorsuk iránt.

— Hát magának János ki lesz most már a gazdája?

— Majd csak ad az Isten valakit, nagyságos uram.

Fenn a szobában pedig egyedül ült a szép szöke özvegy, és most már esendesen, egyszerűen, bánatos asszony módjára sirni kezdett. Egy öreg asszony hozott föl neki vacsorát s amikor a diványon végigeseve sirni látta a szomorú asszonyt, vigasztalni kezdte a maga módja szerint:

— Mit mond, Kádárné?

— Azt, hogy az az esztendő, a mit oda kell adni a gyásznak, letelik valahogy, aztán kezdődik csak igazán az élet a méltóságának. Mondtam én azt sokszor lenn a cselédeknek, ne tessék haragudni, esókolom a kezeit, de sajnáltam, hogy úgy hervad.

— Elmehet, Kádárné!

Ez egy kicsit nyersen volt mondva s a szép asszony rögtön meg is bánta és kikiáltott a tornácra az öreg cseléd után:

— Jöjjön vissza!

Mikor félve elébb állott az öreg asszony, megsimogatta a ráncos, barna arcát.

— Nem haragszom magára. Csak most menjen és ne beszéljen odalenn ilyesmit.

Hogy kinyitotta az ajtót, egyszer a fülébe csapott a poháresen-gés lentről. Gyorsan újra elzárkózott, de azután is folyton hallotta, hogy lenn mulatnak és azon gondolkodott, hogy mit tegyen? Egyszerre elhatározta magát és lement ő is a torba.

Amint benyitotta az ajtót, föluggott az asztal mellől az urak és egyszerre esend lett. A szép asszony pár pillanatig megállott az ajtóban, s helyet keresett magának, aztán két legényember közé ült le s intett a huszárnak,

hogy neki is töltsön.

— Nem fáj már a feje, méltóságos asszonyom? — kérdezte az egyik szomszédja.

— Nem. Nem is fáj, csak éppen nehéz volt egy kicsit. Aztán nem tudtam aludni, hát lejöttem magukhoz. — Most már mindenkihez beszéltem. — Ne zavartassák magukat. Szerettem, ha a férjemmel nem költözött ki ebből a házból a melegség, ha jól érzik magukat a vendégeim. Egy kicsit korán van ugyan még ahhoz, hogy nótázzunk, de ha az uraknak úgy tetszik, azt se bánom.

— Nem, méltóságos asszonyom...

— Maguk itt csupa férfiak, mind, mind férfi. Mondok én maguknak valamit. Az a férfi, aki feleségül vesz egy gyermekleányt, olyant, amilyen én voltam ezelőtt öt esztendővel és aztán nem visz egyebet a házasságába, mint fáradságot, az haszontalan ember. Aki magához köt egy szegény fiatal teremtést és képtelen úgy a karjaiba zárni, hogy az érezze az ölelést, aki csupa mohó vágyakozás és e miatt tönkretesz egy életet, annak a halálán mulatni kell. Maguknak igazuk van, ha isznak és nekem is igazam van, hogy idejöttem maguk közé.

Valakij bátorzkodott közbeszólani:

— Persze...

A szép asszony azonban elhallgattatta egy pillantással, amit rá vetett.

— Mit tudja azt maga. Ne udvariaskodjék, nincs annak itt helye. Asszony már nincs itt egy se. Azok előtt nem beszélnek így, mert az asszony az egészen igaz szót nem érti. Tudom magamról. Én is az elébb keservesen sirtam és nem tudtam, hogy miért. Még azt is elhittem talán, hogy az uramat siratom, pedig nem igaz. Ó az asszonyok szeretnek hazudni. Ha boldogok, akkor is, ha szerencsétlenek, akkor is. Én most nagyon szerencsétlen vagyok és idejöttem magukhoz elsiratni azt az öt esztendőt, amit elpusztított az életemből a maguk barátja. Leterelt arról az utról, ami az asszonyé. Csinált belőlem egy hü, üres teremtést, aki mert semmi egyéb világa nincs, öltözik, folyton öltözik... Istenem, micsoda derék jó asszony lett volna belőlem... Szeretném, ha vinnének innen haza valamit, egy kis morált az én iskolámból... Legyenek maguk urak, mágnások, üzzenek tréfát mindenből, de ha nem arra valók, hagyjanak békét a leánynak. Ne tegyék tönkre azt a pár esztendőt, a mig szeretne, élne, boldog lenne...

Az egyik lámpához hozzákopant egy éjjeli pillangó. Olyan esend volt, hogy az a kis tompa ütés is zavarta. A férfiak egymásra bámultak s az asszony esendesen lehajította fejét az asztalra s pihegve hallgatott. Lassan, lassan indult meg a szeméből a könny s végigfolyt az arcán, mikor újra beszélni kezdett.

— Maguknak vannak gyermekeik, tudják, hogy mi az. Nekem nincs, még azt se hagyott reám. Olyan nagyon egyedül vagyok, de olyan egyedül...

zinnik. Kék és
ossal. Ez tehát
a porcelánján
uzta az alkal-
meg.
a község ir-
a pár agárral

tesőséget sze-
gazdájának
nyez, akinek
le az agár az
drótostótok-
tya az a ku-
kóztott: egy
amvi a ku-
asztam a fe-
be, vagy az
edni a nyer-
zt mondani!

adhoz, a,
szólt raja a
illt nyitván
mutatott a
su, kaplar-
ing a másik
éparkodva

A család
érdemi, I
zem róla.

Az alka
nem volt
Nem is G
bajtársa,
Ábrahám
az ónodi
hát még
jubiläum
már törö
ugy tud
jajták.
küdt Ba
lovászok
hez kap
szerkeze
zökkené
apa ink
belseje
ne ágya
vében I
tóst is e
az öreg
de az is
a köve
ságos
ilyenfo

Két menko nagy trapper huzta az alkalmatlanul könnyű kocsit jelent meg. Balsai-fogat, mert az az ő színe. Kék és ott ragyogott a kék szín a pirossal. Ez tehát matosságot, amelynek minden porcikáján

Mielőtt a társaság az újabb pár agarral nyáiban könnyű kocsit jelent meg, a közönség ir-
rez.

örökre emlékeztet babért, díszességet sze-
nevet bilikombába vesik, aki gazdájának sportsman, aki a széllel versenyez, akinek ra ugat és sokkacsontot lop, de az agár az vasz, amely csirkelakát öriz, drótostótok-család, de két szélsőség. A kutya az a ku-
lönbség, mint farkas és őib között: egy-
jébe. Mert a kutya és agár közti anyai a te-
oroszlámnak csörgő sapkát akasztani a fe-
get és hánót akasztani a helyébe, vagy az
Amnyi ez, mint a tehérvölj leszedni a nyer-
A kutyákhoz! Egy agárnak ezt mondani!

— Adta beste! Eredj a társaidhoz, a, a
bamban bämészködő agárhoz:
komondorok lézengtek és így szolt raja a
pusztaságba, ahol a nyájak körül nyitva
bajuszu kurtanemes dühösen mutatott a
pályázó tulajdonosa: egy pókhasu, kaplar-
rának, ahogy szokás a béléket, míg a másik
váról és őibe kapta ebét, helyreiparkodva

— 9 —

— 12 —

A családfőt szállító furesa kocsit is meg-
érdemli, hogy egy-két szóval megemlékez-
zem róla.

Az alkalmatosság, legyünk igazságosak,
nem volt olyan régi, amilyenek látszik.
Nem is Gyarmat lovag, Bátor Opos híres
bajtársa, a család alapítója, hanem Balsai
Ábrahám készítette annak idején, amikor
az ónodi országgyűlésre ment: a hintó te-
hát még messze van a kétszáz esztendő
jubileumtól. Ábrahám az ónodi gyűléskor
már törődött ember volt, s nyeregben csak
ugy tudott maradni, ha a hevederhez szí-
jazták. Miután azonban Ónod messzire fe-
küdt Balsától és a más kárán mulató, gaz-
lovászok gyakran megpörkölték a nyereg-
hez kapcsolódó szijakat, úgy, hogy a bőr-
szerkezett elszakadt és Ábrahám az első
zökkenésnél lepottyant a nyeregből, az ük-
apa inkább szekeret épített, amelynek
belseje akkora volt, hogy meglehetett ben-
ne ágyazni is, teríteni is, sőt kuruc jóked-
vében Balsai Ábrahám még a kállai ket-
tőt is eljárhatta a mozgó szálóban. Amikor
az öreg ur meghalt, a kocsit a fia örökölte,
de az is csak fehér fővel használta, szintugy
a következők, nemkülönben Kázmér nagy-
ságos ur, aki mikor kikopott a nyeregből,
ilyenformán látogatott el a szomszédos aga-

ostor s már akkor hirtelen sejtelve támadott.
Balsai Kázmérnak kiesett kezéből a vadász-
lan bizony még karján is ugráljon át!
szolgálaton, mint az uszkárok szokták! Ta-
szolgálni tanított egy agarat! Egy agár
az apja azon kapta rajta, hogy a kertben
Ezt már is körében bizonyított: egyszer
te a kuria istállóiban üvöltő ebek hadát.
nem volt agárász, sőt egyenesen megvetet-
jai között még kitévőbb legyen, Kázmér
Hogy az ellentét közte és a család többi tag-
sairól lehetett nyugodt lélekkel elmondani.
volt, megnyerő és őszinte, amit kevés Bal-
mások dacára az ábrázat mégis szabályos
égszínkével szemekkel. Az ellentmondó vo-
ciás: apró gunyos szájjal, selymes hajjal és
tötte, nyilt és magas homlokú; félig tran-
egész arca szép volt: félig magyaros, napsü-
Az ifju leányok nemcsak az orra, de az
De hadd térjek vissza Kázmérra.

gyen az ábrázata.
orrát, hogy majdan arisztokrata vonás le-
nyugyan huznána ki egy kisse a jövevény
ha gyerekkük születt, megkérték a babát,
guk is hasonló ösmertetőjére vágyodtak és
be a ábrázatuk miatt, sőt voltak, akik ma-
tyán, s így a Balsaiakat nem piszkálták töb-
legyen az könyves Kálmán vagy Vak Boty-
történelemben is vannak hasonló példák.
nak nincsen sasoruk, sem béna kezük. A

— 16 —

— 13 —

rászatokra.

A hintó hajdan, fekete volt, de idővel
egérszürke lett, amely színre az évtizedeken
át kiállott eső sötét sávokat húzott, amiért
is az ifjuság a szekeret nem volt rajta lépeső, ne-
hogy, pusztákon járva, a szegény legények
felugorjanak rá és pisztolyt szegezzenek
a esőndes utas melléne; a befelé épített
hágcsó tehát csak akkor ereszkedett le, ha
az ajtót kinyitották. A kocsi vastag, fekete
szijakon lógott, — a rugókat ugyanis csak
az ónodi országgyűlés után fedezték föl, —
ablaka egy sorban három volt, de a kis lyu-
kak oly magasan feküdtek, hogy csak ugy
lehetett rajtuk kitekinteni, ha az ember föl-
kelt. Különlegessége is volt a hintónak;
apró kályha állott benne, amely szükséghez
képest fölmelegítette Balsai Kázmér hülni
kezdő véréét. Amint a kürtből vígan kac-
karingózott a füst, s a kocsiba pillantó nap-
umra és pincetokra esett, az ember azt hi-
hetten volt, egy kis kuria kelt utra.

Balsai Kázmér oldalán a történelem előt-
ti hintóban egy fehérhaju, viaszképi elöt-
róna ült, messziről tisztelgetést keltő nagy-
asszony, valójában azonban haragos kardos
menyecke, aki a nagyságos urra még ma

otrat. Tényleg a zsellereknek, robotosok-
lami s azóta tisztelni kezdték a Balsaiak

Az emberek azt mondták: ebbe van va-

ornu parasztot!

igaz királyt. Vagy talán láttatok már sas-

messziről meg lehessen ösmerni minden

chok görbe füle. Az Ursten adta, hogy

Hobenzollernek merev keze, a Wittelsba-

mint a Habsburgok széles ajaka, vagy a

— Olyan az atyámia, — ugymond,

volna, elhengeget az ortával.

tott a dolgon, s a helyett, hogy rostelkedett

ban, amig végre egyik okos sarjadék fordí-

verekedés, véres boszn járt az ort nyomá-

salakat nagy ortuk miatt, sok veszekedés,

Evszázadokon keresztül gunyoltak a Bal-

obester uram.

— Hiszen már a második sorban állok,

érkezett:

Amire, mint tudjuk, a következő felelet

bol. Instállak tehát, állj a második sorba.

néven, de az ortod akkora, hogy kirt a sor-

— Kedves Balsai komám, ne vedd rossz-

szól:

öket. Amint nézne katonáit, egyszeregre így

partipákon és Kund obester végvizsgálat

is frustok után fölálltak sorjába mokány

ben felbukkann. Az insurrekciós urak ugyan-

mely meg ma is minden újevi postáskönyv-

— 13 —

is féltékeny volt, s ugyanesak ráncban tar-
totta ő kelmet. A nagyasszony is szenvedé-
lyes agarász volt, mint mindenki a család-
ban s amikor az ebek a farlón utánvetették
magukat a nyulnak, fáradt teste a kocsiban
kiegyenesedett, szürke szeme villant s aj-
káról erélyesen szállott el a "Hajrá!"

Balsai mama egyébként nagyot hallott s
ennélfogva oly hángosan beszélt, hogy ha
nyitott kocsin ment ki az agarászatra és el-
csevegett az urával, a nyulak időnek előtte
keltek föl, ami már több óvásra adott al-
kalmat.

Szemben a csibukozó Kázmér bácsival
fiatal leány foglalt helyet, a ki szemellát-
hatólag nem illett bele a prehisztorikus
környezetbe. Ez volt Klárka, akit ma akar-
tak bemutatni a világnak, és pedig ahogy
nemes familiához illik: az ágotai híres aga-
rászbálon. Ez a leány nem vágott bele a
családba. Izmos és hajlékony volt ugyan,
mint a legtöbb Balsai, akik fiatal korukban
a párdúcot juttatták az ember eszébe, de
gondolkodás és szépség dolgában alaposan
rácáfolt a Balsaiakra, elsősorban a híres
Balsai-órra. Tudni kell ugyanis, hogy a Bal-
saiaknak ember és történelem emlékezete
óta olyan nagy orruk volt, hogy róluk szár-
mazott az alábbi insurrekcióbéli adoma, a

— 14 —

A Barándiaknak ellenben van valamelyes
többi, az biktri: rafter, dakszli meg pudli.
konedálta nagy nehezen az ifiur.) De a

diak agara. (No, az agar és nem kuvasz, —

kelte. Ő neki csak ellenfél létezett: a Barán-

kuvaszok, az Balsai uramat nem igen érde-

párba került, s hogy mit csinálnak a többi

az összevetésnél agara ugys magasszámu

s így pár percel megkéselt. Mitse tess ez;

aludt. Csak reggel felé szundikált el kissé,

lian üvöltött, a jeles agarasz igen keveset

bivalynagyságu nyulat fogván meg, poko-

agar volt, amely áhában is vadászott s egy

sé elszórakozott, s miután lakótársa egy

ni a balsai kriptába. Az ifiur az éjjel kis-

akkor lesz nagyságos ur, ha az öreg devo-

ur: az édesapja pedig még élt. Ő majd csak

mert nem hazasodott meg, s a nagyságos

bajszszal, de azért biz' ifiur maradt ő,

már öreg legény volt, sűrű hajjal és fakó

Magaz az ifiur, Balsai Naci, voltaképp

gazdáját közelebbrol.

Nézük meg a furcsa fogatot meg ur

és piros lovakat is fognak a hárm mellé.

nyozott cimert: ha lehetett volna, még két

ak, mint látszik, megbecsülték az adoma-

az ifiur kraváthja, meg mellénye. A Balsai-

takaro, a kerekék, a kocsisok bundaja, söt

piros volt a szerzem pillangódíszec, a koci-

— 10 —

fogalmuk a dolgról, ámbár hát nagyon is
jó lábon állanak a birókkal meg mi egymás,
ami a Balsaiaknak természetesen derogál.

Az urfi csöndesen hajtotta a nagy musz-
kákat és közbe-közbe egy pillantást vetett
a kocsiba, amelynek jobb párnáján egy ási-
tozó agar foglalt helyet, mig balra tőle, a
hogy szubordináció szerint illik, egy lovász
ült és időközönként rövidebb-hosszabb be-
szédeket intézett a fekete bajnokhoz, amely-
ben fölhevta figyelmét őseire, a jeles Fidi-
buszra, remélte, hogy ő is majd csak "el-
nyeli, meg kiteszi" a nyulat (vagyis ját-
szadozik vele), ahogy ilyen híres "kereszt-
be vágó" agarhoz illik, és hogy ugy elbánik
azzal a Barándi-féle inzselléreskedő kutyá-
val, ahogy Pontius Pilátussal. Az agar
csöndesen tudomásul vette mindezt s még
az utolsó, kissé sajtóságos hasonlat sem
hozta ki a sodrából.

A kék és piros homokfutó mögött vagy
száz lépésnyire döcögött egy Ádám és Éva
idejéből való irtózatoss nagy hombár, ame-
lyet két szürke lovaeska csak nehezen von-
szolt a homokos uton. Ez a koesi is Balsai-
kat hozott: az ifiur édesapját, Kázmért,
meg édesanyját, nemkülönbén hugát, Klá-
rikát, aki csodák-csodájára huszonkét év-
vel később született az ifiurnál.

— 11 —

MÁR reggel volt, de

égett a konyháb

innep előtt. Egy asszon

gedett a tüzhelynél és

olésó eseléddel, a kin

napi munka, hanem.

estve járt az eszébe.

is az estvére gondolt

és haragosan, mert mé

lete sem volt, hogy mi

féle meglepetést szere

gyermekének. Egyelő

szidta, a ki oly kimé

és a földbe ment, mie

rekeket fölnevelte vo

— A gazember!

nyugta a földben! —

dolkozott a külömben

szony, miközben főzt

lit, lefölezte a tejet és

urát, a ki — a mig

tudott — nem éppen

stü zenész volt. Ne

cigány, hanem alapjáb

hér ember volt, an

művész, a kit minden

nek cigánysorba sodo

— A gazember!

de most már hango

fiatal, de meggörbed

a ki az ünnep kedvé

a még egészen feke

nyilván daeból — gy

— bekötötte kaekiása

dövel.

A dac, meg a ha

nem használt, az el

nadrágzsebét — mi

— nem lehetett kik

gyült bankók után.

nem is volt. — hopy

dolta magában a

özvegy, valahol, val

rényaljában kell eg

lenni. A mi az elk

maradt, azt lassank

dogatta, de ez a ru

maradt: babonából

vagy senkinek sem

lőszinü, hogy nem

a nadrág nagyon

drága, de fehér pos

nem viselhetett se

nagyon furesa em

moly és nehéz me

tele, mégis arra ren

cefra meg könnyü

mulattassa az éjs

get.

— A nadrágot

gál fel egy házaló

asszony a eselédn

tározással, de ke

gel. És a konyháb

mar megjelent a r

feljött a házaló is

volt, hogy nem

délről, északról

hitet vallott, mily

szélt.

Nevetett a nad

ő pillanatban ne

llni vele. Egysz

egyben bucsuzott

— Ezért hivat

— De a követ

mintha valaki

visszafordult:

— Hol az az

nadrágot viselte

hatta-magának h

mondá gunyosan

Az asszonyka

ment-padjára

— Lent!

— Fiatalon!

— Nem. Ne

A nadrág

IRTA: BRÓDY SÁNDOR.

MÁR reggel volt, de a lámpa égett a konyhában; télen, ünnep előtt. Egy asszonyka melegedett a tüzhelynél és vitázott az ölése eselédével, a kinek nem a napi munka, hanem az ünnepi este járt az eszébe. Az asszony is az estvére gondolt, komoran és haragosan, mert még csak ötlete sem volt, hogy miből és miféle meglepetést szerez a három gyermekének. Egyelőre az urát és a földbe ment, mielőtt a gyerekeket fölnevelte volna.

A gazember; ne legyen nyugta a földben! — így gondolkozott a külvilág szelid asszonya, miközben főzte a reggelit, lefőlezte a tejet és bírálta az urát, a ki — a míg élt és élni tudott — nem éppen rosszkérésű zénész volt. Nem született cigány, hanem alapjában véve fehér ember volt, amolyan félmüvész, a kit mindenféle véletlenek cigánysorba sodortak bele.

A gazember! — ismételte, de most már hangosan a még fiatal, de meggörbödött asszonyka, a ki az ünnep kedvéért megmosta a még egészen fekete haját és nyilván daeból — gyásza ellenére — bekötötte kackiásan fehér kendővel.

A dae, meg a harag azonban nem használt, az elpihent férfi nadrágzsebét — mint rendesen — nem lehetett kikutatni összegyűlt bankók után. De ha pénz nem is volt, — hopp hó — gondolta magában a vagyontalan özeveg, valahol, valamelyik szekrényaljának kell egy nadrágnak lenni. A mi az elköltözött után maradt, azt lassankint mind eladogatta, de ez a ruhadarab megmaradt: babonából tartotta meg, vagy senkinek sem kellett? Valószínű, hogy nem akadt vevője, a nadrág nagyon furesa volt, drága, de fehér posztó, a milyent nem viselhetett senki, csak egy nagyon furesa ember, a ki komoly és nehéz melódiákkal volt tele, mégis arra rendeltetett, hogy cifra meg könnyű dallamokkal mulattassa az éjszakai közönséget.

A nadrágot hozd ki; hívjál fel egy házalót! — mondá az asszony a eselédnek nagy elhatározással, de kevés reménységgel. És a konyhaasztalon csakhamar megjelent a ruhadarab, majd feljött a házaló is, a ki oly öreg volt, hogy nem lehetett tudni, délről, északról jött-e, micsoda hitet vallott, milyen nyelven beszélt.

Nevetett a nadrágra és az első pillanatban nem is akart szóba állni vele. Egyszerre köszönt és egyben bucsuzott.

— Ezért hívtak föl?
— De a következő pillanatban, mintha valaki ingerelte volna, visszafordult:

— Hol az az ur, a ki ezt a nadrágot viselte? Az külön gyárthatta magának hozzá a posztót — mondá gunyosan.

Az asszonyka a konyha ment-padlójára mutatott:

— Lent!
— Fiatalon?
— Nem. Negyvenkilenc éves

volt. Már volt egy betett szemfoga is.

— Ez utóbbi mondatot az özeveg inkább magának mondta.

— Ne tessék haragudni, csak úgy kérdezem, micsoda mestersegen volt? — kérde a vénebb-nél-veőbb ember.

— Zeneszerző! — mondá a nő szelid, de nem céltudatlan büszkeséggel. — Bár egyszerű, a legutolsó iparos lett volna! — tette hozzá aztán haraggal, a mi ártott külvilág kedves fejének.

— Ugy?! — szólt a házaló és tapogatta, fogdosta az öltözetmaradványt, a melyen a vasalás — középtűt — még azon friss volt.

— Ugy?! — ismételte az öreg és fokozódó érdeklődéssel kérdezte: — mi az a zeneszerző?

Választ azonban nem várt, hanem a gyakorlati lélektan minden törvénye ellenére kimondta nyíltan, hogy a nadrág tetszik neki, lehet róla szó. Mire leültették, törkölypálinkával kínálták meg — véletlenül volt még a háznál — és az okos és derék asszonyka, a mig reggelizett, nemcsak tárgyalt, de beszélgetett vele.

— Lásza, — mondá — nekem nagyon rossz férjem volt. Egész éjjel muzsikált és hajnalban elment más helyiségekbe, hogy másokat hallgasson. Reggel akart aludni, a mikor nekem klópfoltatni és tisztogatni kellett.

— Bolond ember volt, — erősítette meg a házaló is, de nyomban hozzátette: — bolond volt, hogy ilyenkor fel nem kelt és a ténsasszonyt meg nem verte!... A nadrág azonban szép, finom szövet! — szólt a nagyszakállú, kőbor ruhakereskedő, hogy el ne mérgesítse a vitát.

— Ritka darab! Ilyenekbe járt a megboldogult télen is! — jegyezte meg az asszony, most már nem rosszkedvű gunyolódással.

— Az egyik férfi ilyen, a másik

olyan; az asszony mind egyforma, azért kell, hogy odasimuljon az egyikhez is, a másikhoz is! — mondá az öreg olyan világos és rendes beszéddel, hogy a nő megijedt tőle, egyszerre csak nem tudta, hogy kiesoda, micsoda? De mégis biztosan, egész közönséges házaló volt, a ki szeretete, hogy itt felmelegedett, pálinkát kap és esetleg egy kis üzletet is csinál.

— Nekem van egy fiam, a ki szereti az ilyen ruhát, annak venném meg, az is olyan különös ember, mint a ténsasszony ura volt; nem jár haza rendesen, a holnapi napot keresi, a tegnapit kutatja, és mindenkivel azt szeretné elhitetni, hogy ő nagy ur, még azzal a butorkereskedővel is, a kinek a kis kocsiját végighuzza a városon, hogy majd megszakad bele.

— Maga, bácsi, mindent tud! — mondotta az özeveg; nem lehetetlen, hogy azért, hogy az öreg embert hiúságában kikezdeje és a nadrág árán szebb játékokat vehessen a gyermekeknek.

— Tudunk valamit, — szólt az öreg — gyövíünk, megyünk, vesztünk, eladunk. Tapasztalunk egyetmást. Csak a fiam, az nem ért ehhez.

Az asszony nem felelt, megreggelizett és az üzletet szerette volna már lebonyolítani, hogy biztos legyen a dologban. A gyerekek is — a legidősebb hat éves — mozgolódnak, ébredezni kezdek odabent és az aggastyán még mindig filozofált:

— A kedves ura — kérde — miért halt meg olyan hamar?
— Sokáig kinlódott.

— Ugy? A ténsasszonyt is kinozta, persze!

— Bizony megtette, a mikor csak módja volt rá. Nem volt vele talán egy jó óram se. Mindig csak az idegenekhez volt jó.
— Miért lett volna jó az ide-

nekhez, ha nem volt jó a magáéhoz, magához?

— Olyan volt. De mit ad bácsi a nadrágért?

— Az, az! — tetette magát az öreg, mintha nem is üzletről, hanem böleselkedésről lett volna szó. Már a harmadik pohár törkölyt itta meg és tréfálkozni kezdett: — Szeretőkét is tartott, ugy-e?

— Nem csak tartott, hanem el is mondta.

— Ha mondta, talán nem is volt igaz. Ha elmondta, talán csak azért mondta, hogy becsülete legyen a ténsasszony előtt. Azt hitte, hogy a fehérszemélyek mind ilyenek. És miért ne lennének ilyenek? Ha...

Nem folytatta tovább, pedig egyszerre kitudott, hogy folyamatosan és magyarul tudja kifejezni gondolatait. Nem lehetett eligazodni rajta, miféle szerzet. Anyjuk a két kis fiút is kihozta, hogy megbámulják és tapasztaljanak. Gyönyörű szép, szőke kis gyerekek voltak; épek, vidámak, nem látszott meg rajtuk, hogy az apjuk elbetegesedett, öreg cigány volt és hogy az ünnepi játékszeret miatt aggódott volna. Felmásztak a nagytermetű vén házalóra, megeibálták a szakállát, anyjuk biztatására kacagva biztatták:

— Pénzt, sok pénzt, adjon az apa nadrágjáért!

A vándor boltos már nem is igen alkudott, az asszonyka bámulatára megadta a kért summat.

— A fiam örülni fog neki, hát ha a fiának szerencsését hoz! — mondá, föladván üzleti elveit és szokatlan józanságát. És fogta, szépen összehajította, épp a baltájába akarta tenni az elpusztult zénész különös ruhadarabját. De a mikor ezt eszelekedte, nesztelen, mintha nem is lábujjhegyen, de a földet nem is érintve, szinte a levegőben jött volna ki a konyhába egy kis leány, a legnagyobb gyerek és odament hozzá, elvette tőle a nadrágot:
— Az apámé, nem adom!

Az asszonyka, a fiu-gyermekek, de az öreg ember is kissé esodálkozva néztek az akaratos leány-gyermekekre. De nem mert vele ellenkezni senkise. A házaló rezignációval szólt:

— Az üzlet visszament!
Kezet esókölt — a pálinka miatt — hajlott vállu, de fiatal asszonykának, a ki a fehér angol ruhadarabot visszavitte a siffonaljába és még száraz, de már nyugodtabb hangon szólt:

— Gyerekek, öltöznél, reggelizni. Ne féljétek, játék azért estére lesz, küld az a rossz apátok!

— Honnan? — kérdezte az egyik kíváncsi józan és szép feleska, a ki egészen az anyjára ütött.

A feketeszemű, nagy kőcsőshajú leány, az apja lánya, minden érzékenykedés nélkül és az allegóriára bizonyosan nem gondolva, a földre nézett, arra mutatott és esendes, nyugodt biztossággal szólt:

— Onnan. A föld alól. A hol van.

NEKEM NEM VÉNÜLT MEG.

A vénülésről, édes, nekem beszélhet bátran,
Én csak olyanok látom, mint ama régi nyáron,
mikor először láttam.

Kiket csak csókok kötnek és lázas ölelések:
azok biz' megvénülnek, ha télire elhülnek
vágjai forró vérnek —
de magának a lelke, az volt lelkemhez kötve,
s a lelkek nem vénülnek — azok ki sose hülnek;
szeretnék mindörökre.

A vénülésről, édes, nekem beszélhet bátran.
Ha látom: csak azt érzem, mit valamikor régen,
mikor először láttam.

Haja őszbe vegyülhet, arcán ülhetnek ráncok,
én, fényes szőke hajjal, viruló hamvas arccal
egy ifju arcot látok.

Egy édes, ifju arcot, úgy amint akkor láttam —
ha jön: ma is úgy várom, mint akkor, ama nyáron,
ugy, ahogy akkor vártam...

VÉRTESY GYULA.

AZ IDŐGÉP

IRTA: H. G. WELLS.

—Látva a kényelmet és a biztonságot, a melyben ez a népség élt, éreztem, hogy az ember nem is várhatott egyebet, mint a két nemnek ezt a teljes hasonlóságát; mert a férfi ereje, a nő gyöngesége, a család intézménye s a foglalkozások elkülönülése pusztán a fizikai erő korszakának harcias követelményei. Ahol a népség egyensúlyba jutott és bőségben él, a sok gyermek inkább baj, mint áldás az államra nézve. Ahol az erőszak ritka s a magzatokat nem fenyegeti veszedelem, ott kevesebb szükség van — vagy inkább nincs is szükség — erős családi életre s a két nemnek a gyermekszükségletekből eredő különválása megszűnik. Van ennek némi nyoma már manapság is, s a jövődő teljesen beváltotta ezt a föltevést. Hangsúlyozom, hogy akkor így okoskodtam. Később be kellett látnom, mily távol esett okoskodásom a valóságtól.

— Mialatt ily módon eltűntem, esinos kis alkotmány vonta magára figyelmemet. Kupolával fődött kuthoz hasonlított. Futólag az ötlött az eszembe, mily különös, hogy még mindig vannak kutak s azután tovább szóttem elmélkedésem fonalát. A domb teteje felé nem volt több nagy építmény, s mivel úgy látszik, esodás kintással gyalogoltam, nemsokára az esett meg velem, hogy legelőször egyedül maradtam. A szabadság s a kalandvágy furesa érzetével folytattam utamat a domb esuosa felé.

— A domb tetején valami ismeretlen sárga fémből készült ülőhelyre akadtam. Helyenkint vöröses rozsdá marta s félig lágy mohába süllyedt. Kartámaszai griff-fejek formájára voltak vágva és faragva. Ráültem s szét néztem messze elterülő öreg világonkon e hosszúra nyúlt nap alkonyában. Életemben ez volt a legkedvesebb, legszebb látvány. A nap lebukott már a szemhatár alá. Az egész nyugat aranszínben égett, melyet bíbor és kárpis vizszintes sávok barázdáltak. Alant a Themze völgye, melyben mintha esizolt acélszalag lett volna a folyam. Emlegettem már, hogy a zöld lombok között hol romokban heverő, hol meg lakott paloták tarkállottak.

— Itt-ott egy-egy fehér, vagy ezüstös szobormű emelkedett ki a föld rengeteg, pusztá kertjéből, imitt-amott egy-egy kupola vagy obeliszk meredt függélyesen a magasba. Sövénynek, a tulajdonjog jeleinek, a földművelésnek nyoma sem volt. Az egész föld egy kertté vált.

— Nézegetés közben tovább szóttem magamban a látott dolgok magyarázatát, amely az este körülbelül a következő módon alakult ki elmémbe. (Később rájöttem, hogy csak a féligazságot találtam el, vagy inkább, hogy az igazságnak esupán egyik oldala csillant meg előttem.)

— Ugy tetszett, hogy véletlenül az emberiség hanyatló korszakába jutottam bele. A vöröses alkonyat az emberiség alkonyára terelte gondolataimat. Ele-

inte különös következménye kezdett előttem kidomborodni annak a társadalmi erőfeszítésnek, a melyben jelenleg benne vagyunk. S ha meggondoljuk, ez a következmény tényleg elég logikus. Az erő a szükség eredménye; a biztonság a gyöngeség istápolója. A lét föltételeinek javítására irányuló munka — az igazi művelődési folyamat, amely az életet egyre biztosabbá teszi — szünet nélkül hatványozódott. Az egyesült emberiség diadalt diadalra aratott a természet fölött. Sok minden — ma még csak pusztán álom — tervvé vált, megfontolt kivitelre került és megvalósult. S az aratás — az volt, amit láttam!

— Annyi tény, hogy a mai kor egészségügye és földművelése még nagyon kezdetleges. Korunk tudománya kis területet foglalt még el csak az emberi betegségek mezejéből; de hódítását folytatja biztosan és állhatatosan. Földművelésünk és kertészetünk kipuoztat itt-ott egy-egy füvet, művelés alá fog vagy husz hasznos növényt; de a többi növényt, a legnagyobb részt, saját erejére bízva a létért való küzdelemben. Nemesítjük kedvenc növényeinket és állatainkat — s mily csekély ezeknek a száma! — fokozatosan kiválasztva a tenyésztésre alkalmasakat. Szert teszünk majd valamij jobbajta új ősi barackra, majd valami szőlőre, hol valami illatosabb, nagyobb virágra, hol egy-egy megfelelőbb marhavállásra. Fejlesztjük valamennyit lassan-lassan, mert eszméink határozatlanok és tapogatózóak, tudásunk pedig nagyon szűkkörű, mivel maga a természet is féltékeny és lassúvá válik ügyetlen kezeink között. Valamikor mindez jobban, egyre jobban fog szerveződni. Az ár nyomulása ez keresztl az örvényeken. Az egész világ értelmes lesz, művelt és együttműködő, a természet leigázása mindegyre gyorsabban és gyorsabban fog haladni. S végre, bölesen és gondosan egyensúlyba hozzuk újra életszükségleteinkkel az állati és növényi életet.

— Mind ennek meg kellett, és jól meg kellett történnie: valósággal minden időben, az idő ama végtelen folyama alatt, amelyen gépem keresztül szökken. A lében nyoma sem volt szunyogoknak, a földön nyoma sem volt gíz-gaznak, gombáknak. Mindenfelé gyümölcs meg gyümölcs volt és sok fajta illatos, szébbnél-szebb virág; ragyogó pillangók röpködtek ide-oda. A bajt előző orvosi tudomány eszményképe megvalósult. A betegségek ki voltak irtva. Ott tartózkodásom alatt nyomát sem láttam semmiféle ragályos kórnak. S később el kell majd mondanom, hogy még a rothadás és a megsemmisülés folyamatát is gyökeresen átalakították ezek a változások.

— Megvalósultak a társadalmi diadalok is. Láttam, hogy az emberiség fényes palotákban lakik, ragyogó ruhákban jár s amint eladdig tapasztaltam, semmit sem dolgozik. Küzdelemnek, sem társadalmi, sem gazdaságinak,

hire-hamva sem volt. Az üzlet, a hirdetés, a közlekedés, az a kereskedelem, amely a mi világunk lényege, eltűnt mindenestül. Értelhető, hogy ott, azon az aranyos estén, a társadalmi paradicsom gondolata ötlött eszembe önkénytelenül. A népesség szaporodásának nehéz problémáját, úgy sejtettem, megoldották s a népesség számbelileg többé nem szaporodott.

De a viszonyok eme változásával szükségszerűleg együtt járt a változáshoz való alkalmazkodás. Vajjon, ha a biológia tudománya nem tévedések tönkelté, mi az emberi értelem és erő oka? A küzdelem és a szabadság; ezek éltetik a tevékenyt, az erőset és a ravaszt, s ezek szoritják falhoz a gyöngét; ezek jutalmazták az arravalók beesületes szövetkezését, az önmegtartóztatást, a türelmet és a határozottságot. S a család intézménye, s a család körén belül támadó lelki indulatok, a szenvedelmes féltékenység, a gyermek gyöngéd szeretete, a szülői önmegtágadás, mindez megéli támaszát és igazolását a magzatokat fenyegető veszedelmekben. Most hol vannak ezek a fenyegető veszedelmek? Keletkezésben van s egyre nő valamelyes közérzet a háztartási féltékenység, az anyai szeretet szenvedeleme, minden fajta szenvedelem ellen. Mindez ma már szükségtelen dolog, kellemetlenül érint, hajdankori vadságunk maradványa, diszharmóniát visz bele finomult, kellemes életünkbe.

— Rágondoltam e nép fizikai gyöngeségére, értelmetlenségére, s azokra a hatalmas, ragyogó romokra, s mindez csak megerősítette bennem a természet tökéletes leigázásba vetett hitemet. Mert a hare után jön a nyugalom. Az emberiség erős volt, érelyes és eszes, és bőséges életerejét arra használta, hogy módosítsa a körülményeket, melyek között élt.

— S most bekövetkezett a változott körülmények visszahatása.

— A tökéletes kényelem és biztonság új állapotában az a nyughatatlanság, mely bennünk erő, gyöngeséggé válik. Korunkban is némely hajlam és vágy, mely valaha szükséges volt az élet fenntartásához, állandó forrása az elbukásnak. A testi bátorság és a hare kedvelése például ahelyett, hogy használna, inkább kárára van a művelt embernek. S oly államban, mely eljutott a teljes egyensúly és biztonság állapotába, nincs helye hatalomnak, sem a szellemnek, sem a fizikainak. Az volt a véleményem, hogy abban a világban megszámlálhatatlan esztendőök óta nem fenyegetett veszedelemmel sem hare, sem magánerőszak, sem fenevad, sem pusztító kór, amely erős szervezetet kívánt volna, és nem volt szükség munkára sem. Ily életre az, amit mi gyöngének mondunk, épp oly jól fel van szervezve, mint az erős; valósággal nincs is többé gyöngé. Sőt a gyöngé felszerelése jobb, mint az erősé; mert ezt folyton kizozná tetteje, amelynek nem volna

hol érvényesülnie. Bizonyos, hogy az épületek ritka szépsége — a most már céltalan emberi erély végső fellobbanásának eredménye volt, mielőtt az emberiség tökéletes összhangba jutott volna az élet körülményeivel. — a virágzás ama diadal nyomán, a mely bevezette az utolsó nagy békét. Ez volt mindenkor a tetterő sorsa biztonság idején; művészetre, szeretkezésre adja magát, és csakhamar elkövetkezik a bágadás, az elsatnyulás.

— Végül elhal ez a művészi törekvés is — elhalt csaknem végképp abban a korban, a melybe jutottam. Virágokkal ékesíteni magukat, táncolni, énekelni a verőfényen: ennyi maradt s egyéb semmi a művészi szellemből. Sőt bele kellett vesznie ennek is végül a megelégedettség teljes telenségébe.

— Bennünket folyton félsit a fájdalom és a szükség kőszörűkőve s ime itt mintha az a gyűlöletes kőszörűkő összetört volna.

— Amint a növekvő homályban ott álldogáltam, azt gondoltam, hogy ez az egyszerű magyarázat a kulcsa a világ problémájának, ez a kulcsa eme pompás kis teremtmények minden titkának. Lehet, hogy azok az akadályok, melyeket a népesség tulzaporodása ellen kieszeltek, oly pompásan beváltak, hogy számuk nem maradt állandó sem, hanem inkább csökkent. Ez megmagyarázná az elhagyott romokat. Nagyon egyszerű volt a magyarázatom s elég valószínű — ugy, mint a legtöbb rossz elmélet!

VII.

Váratlan csapás.

— Amint ott álltam, elmélkedve az ember eme túlságosan tökéletes diadalán, feltűnt keletem, ezüst fényzömbben, sárgán a teli hold. Lenn megszűnt a csillogó kis alakok mozgása, bagoly suhant el mellettem nesztelenül, s az éjszaka hidege megborogtatt. Elhatároztam, hogy lemegeyek a dombról s fekvőhelyet keresek.

— Azután az épület után néztem, amelyet már ismertem. S ekkor szemem ráakadt a bronz-alapzatra helyezett fehér szifin alakjára, amely egyre tisztábban látszott, amint a kelőnoid világa felragyogott. Láttam mellette az ezüstös nyirfát. Ott volt a rododendron-bokrok sűrűje, sötéten a sápadt fényben, s ott volt a kis tisztás. Odanéztem újra a tisztásra. Furesa kétség dermesztett meg kényelmemben. "Nem — szótlan magamban nekibátorkodva — nem ez volt az a tisztás."

— De az a tisztás ez volt. Mert a szifin fehér, foltos arca arrafelé fordult. El tudjátok képzelni, mit éreztem, amint ez a meggyőződés gyökeret vert bennem! Nem. Nem tudjátok. Az időgép eltiűnt!

(Folytatjuk.)

Svájci hírforgókben foglalt politikai helyzet mindig kevésbbé pes ellentállás mek között tér szellemek és osztrák-németek nek azon, hogy hoz ragadják valaha.

Rövidesen ez okozást tartottak rákok és néme követelték, hogy német tanács biztosítja minden ves egyöntetű németnek programot foglalt el az egész Ausztriában német legyen a Ezenkívül alakít gora központi mindenütt meg sebbeséget, amit szükséges Cseh tanács ellensz mott nemzetiség lósági célt szolg megalapozná. n szonyba jutnak metekkel a lem rök. A tanács ben az a célja, gye az egész vó zét Németország Magyarország k ennek a program pontja az, hogy jabb utakhoz ju lé. Erről a mo ki tud már Aus kik állnak élet molhattak meg

Sokkal könny nak megállapít szellem erősbő mint azt megő bolshevik elvel megben, de meg zolják, hogy r sódott a forrad ban és Laibach dalmi tüntetés közelmúltban t mindennél tünt az a körülmény sok alatt ezren tek meg. Hason ban rendkívül tesítés Ausztriá alapján nem a mily közel lehet Ausztria.

A bécsi új zonban időrel felvilágosítást türhetetlen a ban. A Neues egyik legutóbb hogy a nyári h lábán nites ny szöveve Ausztr nyú posztó meg ban, annak sze mig béke idej ára 8 és 9 d dozott, addig m ből szabott kab 40 dollár az á tókka rendelk kereskedők és a legolcsóbb 65 dollárba ke bónál varrott dollártól egész jed.

"A nyári ie bécsi új-ság hatunk, hogy járunk. Arról papirból kész dollár 50 cent 50 centig ter lomba kerülne arra nagyon hogy ezek a p nak meg, mer formájukból e nekké válnak.